

האדם הצעיר *

הנוער, זה ברבור הכר...

שלי

אותנו. כי בזמן מלחמה מסכימים הזקנים. שהצעירים יהיו המנהיגים. לא מובן, ובכל זאת אמת הדבר, כי מרבית הצעירים אוהבים את גפוליון, כשם שגם יעריצוהו. — — — הצעירים סולחים לזדה המעלה אותם קרבן ובלבד שישחררם מעודף אוניהם המחניקם ובלבד שיוכלו סוף-סוף לפעול ולשלוט.

הזקנים שולטים בתבל; ולעולם לא נדע מה דמות יש לשלטון צעירים. מהו הדבר הנקרא נסיון? המתעשרים אנו או מדלדלים עיי החיים? אומרים: החיים יבשילוננו. הו, צדק סנט-ביב באמרו. כי רק מתקשים אנו במקומות ידועים. מרקיבים במקומות אחרים — אך לא נבשיל כלל. הן, כה אמר מונטין: "אני מאמין, כי בהיותנו בני עשרים כבר ישותנו מפותחת, כפי שעליה להיות, והיא מבטיחה כל מה שהיא מבצעה אחר כך. — — — הסגולות והכוחות הטבעיים מבליטים רק בתקופה זו את כל מכמני יפיים, או — לא יבליטום לעולם. — — —"

הזדקנות פירושה התעשרות בהרגלים, השתעבדות לאוטו-מטיסמוס מועיל: פירושה — הכרת גבולות והסתפקות בהם. במדה שיצרים עברנו בה במדה הוא הוא הקובע אותנו; החלק הפיזיטי, החלק של הבלתי-צפוי מראש, הגלומים בגורלנו הולך ומתמעט משנה לשנה. עד אשר נראה רק חור באדמה לרגלינו. מה יש עוד לצפות מאדם בן חמשים? אנו מטפלים בו רק מתוך נמוס והכרח; פרט לגאון: גאוניות הריהי עלומים המנצחים את הזמן, עלומים אשר לא יכולו.

באדם צעיר מאד אנו אוהבים "את אשר לא נראה פעמים", ראה-נא, כיצד חמר זה הולך ופושט צורה מיום ליום וניתן להעשות ולחזור ולהעשות. נער בן עשרים מתפרד לחלקיו, מתפזר, מצטבר, מאפיל כעב נאה; ואת אשר העריצו בו תמול, כבה בו היום. ורק המות יקיים את עלומיו; כי לא המות הוא אשר לוקח את אוהבינו; להיפך, הוא נוצרם בשבילנו; המות הוא מלח אהבתנו; החיים הם אשר יפיגו את האהבה. אלה הנותרים בחיים, המתקיימים הם המשמינים לעינינו; נקפאים הם, נוקשים; רק מעט מזעיר ישרכו עוד על רצועת בהירות זו: אחרים, צעירים מהם, דוחפים אותם, ואנו הגדולים מהם, קוראים להם ממעמקי האפלולית ההולכת וגדלה.

ומי שעבר ימי שנתו העשרים וחמש — הריהו כבר בצל, יש להחיש את הצעדים כעת. נערים ידחפוהו, והבוגרים יראו לו את מקומו. עוד מעט ויצעד מאחריהם; ומאז לא ישתנה יותר.

שמחה ידועה של הרגשת העלומים בוקעת גם בתנאים הגרועים ביותר. נערים אשר הלכו למות, וידעו זאת נכונה — הנה שמענו בזמרים ובצחקים; העלומים הריעו בתוכם על אף הכל; ושכרו זה הרימם ונשאם עד למקום בו תפגע בהם המכה האחרונה. והרי זה נס נפלא כל כך להיות בן עשרים. עד כי נזכור עוד מה רב היה יאושנו אחרי שמלאו לנו 21. ובהתקרב הארבעים — מה מצער אז בשבילנו ערכו של הזקן ההולך! בשנים הקצרות אשר לאביבנו, אז ישבנו גם בכינו על ההזדקנות.

האדם הצעיר יודע את רב ערכו, הוא מטפל בגופו, מפתח

רבים לא יכירו אדם צעיר זה, אשר דמות-דיוקנו, אני משרטט כאן, וכמו כן לא יזכרו אם היו דימים לו באחד מרגעי-חיהם. כי לא לכל אדם ניתן להיות אדם צעיר. נשמרה-נא לנפשותינו מלחזות בעלומים כדורון-חסד הניתן מידי האלים לכל אחד; הבה ונעלה על זכרוננו את בית-הספר ואת אותם מבין הנערים, שהיו כבר משנתם הארבע עשרה סוחרים או זוללי-חיים, וחלמו בהזירות ובדמדומים על אהובות ובי-קוביה... — — —

יש אשר יצורים צעירים האלה מיתתם סמוכה ללידתם; אם בורגני מוצאם ונחפו העולם לבצע את מעשהו ולהפכם לאנשים; ואם בהמון מקור מחצבתם — ודאגו לכך חיי-הדחקות. נמוסי-העולם ממיתים את העלומים כשם שעושה זאת עבודת-העמל. בניו של המון העם נהפכים במחי אחד לאנשים: לעלומים דרושה דחיפה לעבודה חפשית אל-אנכית, ללמודים, לשעשועים. ואינו גאוניות צפונה בפועל בן עשרים, אם עולה בידו לנצור את עלומיו! אימה תתקפנו למקרא זכרונותיו של גורקי: דומה, כל הסחי והשפלות האלה עלולים לכבות להבה יפה זו. וצדק ניטשה, בחשפו שקר זה של העולם המודרני, שקר הדוגל בקדושת העמל.

ובזאת ידע האדם הצעיר: בהסוסו, כח שלם הוא, אשר לא נוגע בשום מקצוע: אין הוא מותר על דבר, כל הדרכים קוראות לו! הרי זו אותה תקופה קצרה, בטרם הוטל עלינו לותר על חלק מישותנו, בה עוד נוטה אלהים לאהבנו, אם כי אנו סוגדים לשנים — כן, למעלה מזה! — להרבה אדונים. זוהי תקופת הסומאה והקדושה, היגון והשמחה, ההתקלסות וההערצה, הקמצנות והקרבת, החמדה והנזירות... והמכונה אדם מוגמר. — במחיר כמה מומין נקנה זה! הילד חי בארץ הפלאות, בצל הוריו, האלים-למחצה עתירי השלמות. בא גיל הנוער, ולפתע, יצר ויאפיל העולם אשר מסביב. נעלמו האלים-למחצה: האב נהפך לעריץ פוגע, והאם אינה אלא אשה מסכנה. וכבר לא מלבר, אלא בפנימיותו יגלה הנער את איך-הסוף: תינוק היה במרחבי עולם; בעולם מצר תקסימונו נשמתו הוא אשר אין לה גבול. — — —

הוא חש בעלומיו כבעין מחלה, זו מחלת הדור, אשר לאמתה אינה אלא מחלת כל הדורות. מיום היות בני-אדם צעירים לסובלים. לא, אין זה גיל-יפה. הבה ונשוב לפתגם העתיק: "העלומים חולפים", את מובנו הרציני ואולי גם טרגי, הרפא, אדם, מעלומיך! יש לדלג על המקום המסוכן הזה, מבלי לרדת שאולה.

האדם הצעיר כח אדיר הוא ובלתי משומש, המרוסן וממותג מכל צד בידי בוגרים, הזקנים. שואף הוא לשעבד והנה הוא משועבד; כל המקומות כבושים, כל השורות מלאות. אכן, קיים עוד המשחק, ואנו זורקים כדור לדור הצעיר למען יתיגע. אגב, אין המשחק אלא דמות דיוקנו של השעשוע הקדמוני: חמלחמה. ומלחמות תהיינה כל עוד יהיו בני-אדם צעירים. כלום יתכן מין טבח גדול כזה בלי סיוע מצדם? חיילי-חזית ישישים מסיחין על ענוייהם בגעגועים המדהימים

(*) מתוך מסה

עד אשר הייתי שומר בזכרוני אפילו את מחבריי-החידות ב-מקוריי. אולם הצעירים מקימים את אליהם על כן כזה אשר לא יוכלו להורידם ממנו מבלי לשברם לרסיסים" — — —

ואיזהו הסופר אשר לא יודה כי אהדת הצעירים חשובה לו מכל? ברור: מחיאות כפיהם אינן מספיקות לנטוע בנו אמונה. ברם: אות וסימן הוא בכל זאת.

העלומים מושכים את העלומים: הגאון הוא עלומים אשר הצעירים יגלום באש. על אדמת חררים חרבה, בה עברו כל האנשים מבלי לשמוע כלום, תקלוט אונם המית מעין וכרעו ברך. מראית-עין הגרועה ביותר לא תמנעם מלחשוף את המים החיים ולשתותם.

הנוער הוא אשר, כפה על העולם, על אף הסורבנות והאקדמיות את בודליר, את רימבו. ושכירי-הספרות לא ישאו כמעט גם כיום את שמות המשוררים הללו ודומיהם; אבל הערצתם העקשנית של הצעירים הכריעה את הכף לעומת בוז הפרופיסורים.

גופתו של סופר גדול עלולה ליהנות מברכות המוסדרות הרשמיים; היא עלולה לאחד מסביב לתהלתו את המפלגות הפוליטיות, לקצור קציר הערצה כל אומות העולם; אך אם אהבת הנוער פנתה ממנו—מה עלובה היא כל התפארת הזאת!

אבל, אתם הכותבים, אל תשתעשעו בתקוה לצוד את הנוער בעזרת חנופה, ולא למשכו בעבותות נטיחתם אליו. ברם, אהוב הנוער, אף ברגע קלם אותו, לא דאג כלל למצוא חן בעיניהם, ולא כמקובל. — — —

אחרי שנת השלושים, הנאהב עוד את הפיוט, או שנזכר רק באהבתנו אליו?

הרי זה בגיל העשרים אשר יתאספו הנערים ובלו ערב בקריאת שירים ללא עיפות. — במשרד, בקרקט, ברחובות המושלגים מתגוננים יצורים צעירים נגד המציאות; כאלוה הקורא לצבאות מלאכיו, כן יקראו לשם הגנה את שירי האלמות.

מבין הנערים בני העשרים, כמה הם אשר ישתוקקו למצב זה של התפשטות, למצב זה של חסדי השירה! ההתלהבות היא מלכותם; לא ייגעו מלתכן תכניות; לחיות—פירושו לדידם: לטלטל את החיים.

באהבה שריר אחרי שריר, מתרחק מתענוגות, נאות להקריב את התאוות החזקות ביותר לשם כחו הרבוני. ה"נרציסיון" של האנשים הצעירים יצילם תכופות ממותרות מסוכנות. ולמען לא תהרס חיצוניות זו, המקסימה כל כך את נרציס, רוצה הוא להיות צנוע. — מרירותו של האדם הצעיר, קשיחותו ביחס לקרבנותיו, נובעות מתוך הרגשה שרק את הנגה חציצוני, הוא אשר אהבים בו, או רק זרם הלהבה הזע ועובר בו: בקיצור, את עלומיו — ולא את הקיים והנצחי השפון בישותו.

יש צעירים היודעים אל נכון, כי רק נקודת מעבר המה, ולא יתעלמו אף רגע מהרגשת הבריחה הזאת, של העלומים הנגרים וחולפים בתוכם. מדי רגע יחושו כיצד ילכו ויזדקנו; כל דקה נוקבת בהם כעין נחשול קטן. כל הרומנטיקה כולה לא היתה אלא השתוללות של אלים צעירים, אשר הבחינו כי בני חלוף המה ולא התרצו לנסיגת הזמן לאחור: אך כלום חדלו פעם המשוררים המודרניים מלילל על המות.

ואף על פי כן, הנה מתנת הפיוט שנחן בה אדם היא בבחינת עלומיו הממשיכים לחיות, — עלומים הכובשים את הזמן. וְרָלֵן, בהסחפו על ידי רימבו, הוא פייטן אשר עלומיו יאחזוהו כדימון בציצית ראשו.

גורלם האיום והמרומם של בודליר, ורלן, רימבו מקורו בסגולה הנוראה של אי-יכולת להזדקן. מסביב לנשמה צעירה מלאה תאוות, רק הגו הוא אשר נהרס. גם המזוהם שבמשוררים ראוי, אם פייטן אמת הוא, כי נקרא עליו את מקראו של למרטין על מיוסה הצעיר: "חף היה מכל דבר המחלל את החיים; לא זקוק היה לסליחה, אלא רק לידידות" — — —

ברם אומר, כי העלומים הם התקופה, בה נט להערצה והכנעה. ברם, באהבה אין האדם הצעיר משיבץ את הנטיה הזאת: באהבה הריהו קודם כל מתפאר, וגלוי הלב ביותר מגלה בשטח זה התרברבות מצחיקה. — — —

נטיה זו להערצה והכנעה בספרות, ולא באהבה, ישיבועה צעירים רבים. וכי מי נער ולא יחזור על דברי האב ברתלמי, מחבר "אנכרוזיס הצעיר": "כבוד עמוק הגיתי בימי נעורי לגבי אנשי-הספר

יצחק שנברג

הַיְלִיָּה אֲצִלְצֵל בְּכֶל פְּעֻמוֹנֵי —
הַתְּשֻׁמֵּי?

כְּמִצְפָּה חַיִּי קָרָא אֶל מְרַחֲקֵי,
אֲזַרְחִים נְסוּכֵי-נֶם וְעוֹרוֹ: מִי?
עוֹד אוֹרִים קְטָנִים יִתְנַדְּדוּ בְּאֶפֶל,
וְאֵת וּדְאֵי תִתְפַּלְלֵי אִי-שָׁם:
"נִצֵּר, שְׂדֵי, אֵת נִשְׁכָּתֵי כְּסֵפֶר,
וְיִכְוֵנָא מִי-שִׁחוּת לְאִטָּם."
אָדָם לְפָד...

בְּחִיקָה הַזֶּה נִירוֹן מְשׁוּשׁ,
מִיִּתְרֵי גְמִית לְאֵה יִתְפַּעְמוּ כְּדֵ;
מְרַפֵּינֵי רֵאשׁ, וְתַחֲכִי, וְתִלְטְפֵי.
אָךְ אֵת — לֵא אֵת.
וּבְנַחֲשֵׁמָה תֵאמְרֵי בְּרַגַע מְרַשֵּׁל:

אֶ-קוֹטָה וְאֶגִּיף כֶּל שְׁעָרֵי יְיָ!
וְתִפְרָכֵי אֵת אֲצַבְעוֹת יְדֵיךָ תַחֲרֹת.
אֲנִי אֶחָג אֲזוּ נִצְחוֹן פְּלֵאֵי.
כְּמִצְתָּלוֹת אַחֲרֵית אֶקְרָא מִן הַסּוּפָה —
וְאֵת הַשְּׁמֵעֵי!

— "חֲתֻחָה, גְּאוֹת בְּמִימֵי כֶּל שִׁחוּת,
עֲכָפְרִים נְסִים מְכֹל שְׂרָטוֹן וְאֵי.
וְלִי בַק קָרֵשׁ נֵל, תִּשָּׂט עַל נַחְשׁוּלִים...
הַתֵּאכֵי לְצֵאת עִמִּי אַחֲרֵי מִצְפֵּן עוֹד...
וְאֲזוּ תִכְבֵּה סְנוּדָה וְרָדָה, אֲשֶׁר לְמְרֵאֲשֵׁתֶיךָ.
וְעוֹלָם בְּדִים בְּנִית — יִסוּט וְיַעֲקֹר...

וְצָף עוֹלָם בְּאֶפֶל, צָף לְקוֹל אוֹנֵי...
הַיְלִיָּה אֲצִלְצֵל בְּכֶל פְּעֻמוֹנֵי...